

www.dereta.rs

Biblioteka
XX VEK

Urednik izdanja
Siniša Kolarić

Naslov originala
DIE LIEBESGESCHICHTEN
by Hermann Hesse

Copyright © Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 2007
All rights reserved
by Suhrkamp verlag Berlin
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

H e r m a n H e s e

LJUBAVNE PRIČE

Prevod s nemačkog
Slobodan Đorđević

Pogovor priredio
Volker Mihels

Beograd
2019.
DERETA

MIRIS JASMINA

Iznad visokih krošnji drveća noćni oblaci su lako plovili dobroćudnim nebom, a iznad njih je visio tih, bleštav i spokojan mesec.

U bašti u mračnom parku na blagom vetru leljali su mnogobrojni mirisi i sukobljavali se jedan s drugim. Plemeniti miris ruže mesečarke ljuljuškao se lagano i smerno u vazduhu, a odmah pored promicao je i lepršao neukroćen, strastan miris karanfila, jak i težak miris dragoljuba, bogat i miran miris jorgovana.

Ali bogatiji, jači, blistaviji i strastveniji od svih ostalih isticao se miris jasmína, onaj presladak i lepljiv miris koji spada u najmoćnije nadražaje noći ranog leta. Proteže se u širokim talasima skroz u dubinu starog parka, opijajući, topao i sanjarski kao plamteći oblak ljubavne misli.

Iza osvetljenog prozora baštenske kuće dopirali su zvuci klavira. Muzika se razlivala malo prigušeno kroz crvene zavese na otvorenom prozoru i lebdela lako i radosno zajedno s toplim sjajem svetiljke preko širokih kamenih stepenica na ulazu u park, preko ruža i jasminovog žbuna, dalje u dubinu parka. Potpuno lagana i nešto tiša, nežna muzika je konačno

kroz polutamu rondela i baštenske staze doticala pomrčinu bukovih stabala. A tamo su se taktovi muzike raspršili i stopili sa poslednjim talasom mirisa cveća, tanano se ljuljuškali jedan uz drugog i gubili se u crnilu gustog lišća, blagoj svetlosti meseca i nebeskom plavetnilu, a onda tiho i nesmetano odlelujali u tišinu tople noći.

U rondelu kestenova koji su činili ulaz u park, mesec je oštro i jasno na zemlji ocrtao oval od bele svetlosti. U senci kestenova, tamo gde je bilo potpuno mračno, stajala je klupa od peščanog kamena.

Lepa mlada dama koja je u baštenskoj kući svirala na klaviru znala je da na kamenoj klupi sedi pesnik prepun tuge zbog neostvarene ljubavi, znala je da je on voli kao dečacić, a njegova ljubav joj je bila novo i dobrodošlo ogledalo sopstvene privlačnosti. Svake večeri je u baštenskoj kući nalazila velike purpurne, mirisne ruže, njegovom rukom položene na klavir između nemih belih i crnih dirki. Morala je da ih pomeri, morala je njegove ruže da uzme u ruke i da pomisli na njega pre nego što bi počela da svira. Svaki put je pri tome nalazila i stih na čistom belom listu, ispisan laganim i tečnim rukopisom, i uvek s novim potpisom, koji je vazda imao novo značenje za pesnika i njegovu ljubav. Na samoj karti sa stihom uvek je pisalo nešto o ružama i neka aluzija na pojedinu od njih; crvene su bile simbol zanosa, a bele nežnosti i tananosti.

Sve ovo se potpuno slagalo s nazorima mlade dame, jer su joj poetičnost i romantika bile veoma drage, naročito ako je to bilo prikladno i lako za razumevanje i laskalo njenoj lepoti. I na same stihove je takođe vredelo obratiti pažnju, jer je pesnik ceo dan provodio nad njima. Bili su veoma otmenog i tačno odmerenog oblika i blistali od nesvakidašnjih reči i stihova, kao što blista zlatni nakit optočen dijamantima. Ovi stihovi su doživeli zavidnu sudbinu da ih čitaju lepe

i zadovoljne ženske oči i da ih tanki ružičasti ženski prsti slažu u svilene korice.

Mlada dama je napravila dužu pauzu. Prvo se pozabavila ružama, a onda novim stihom, što joj je posebno laskalo i činilo joj veliko zadovoljstvo. Neko vreme je prebivala po notnim sveskama, konačno izvadila jednu i položila je pred sebe na iskošeni notni pult u obliku gitare. Izdvojila je mali, graciozni Mocartov komad. Nežna muzika se provlačila sigurnim i elegantnim koracima, povijajući se, ali bez naglih pokreta, uživajući u sopstvenoj milozvučnosti. Naročito se isticao bas, za koji se činilo da često zaboravlja na pratnju varijacije i radosno svojim dubokim glasom ponavlja veselu glavnu temu kao zadovoljan starac koji posmatra mlade igracice. Dok svira, mlada dama nagne ponekad lepu zlatokosu glavu na stranu i pomisli s blagim osećajem opijenosti na svog pesnika. Mogla je vrlo lako da ga zamisli kako sedi na polukružnoj kamenoj klupi ispod kestenova, snenih očiju uprtih ka nebu, i kako s tihim uzdasima povremeno okreće tamnokosu glavu ka baštenskoj kući i žudno osluškuje muziku koja otuda dopire. Bio je bleđ, a lice mu je izgledalo tako ponosno i postojano, prikriveno uzbuđeno, malo bespomoćno, s nešto dečaćkih crta.

Odjednom je muzika prestala. Noćna tišina je prekrila nezavršenu melodiju kao tamno jezero utopljenika.

Lepa mlada dama je tiho, zaboravivši da ponese šešir, napustila baštensku kuću i krenula nazad ka zamku. Ali, na sredini cvetnog vrta, tamo gde se četiri široke staze sastaju pred okruglom lejom s ružama, zastala je. Dobila je ideju, okrenula se i laganim koracima pošla stazom koja vodi ka baštenskim stepenicama. Polako, uzdignute glave, provlačila se između žbunja, lagano se popela uz četiri široka kamena stepenika i stupila u polumračnu rondelu, gde je, sakriven u dubokoj kestenovoj senci, sedeo pesnik. Prešla je preko granice senke i

ušla nekoliko koraka u svetli oval, stavila obe ruke na potiljak, zbacila glavu i stajala na svetlosti meseca uspravno i raskošno kao neka baštenska vila koja svoju lepotu želi da okupa mesečevim sjajem. Duboko je uzdahnula. Njena lepota je razmetljivo blistala u mračnom okruženju dostojanstvenih starih stabala. A odmah tu pored, u pomrčini, povučen u kutak, bez glasa, od uzbuđenja je drhtao pesnik. To je bio poseban trenutak.

Posle kratkog vremena, mlada dama se okrenula i brzim koracima se izgubila na baštenskoj stazi.

U duši pesnika koji je s vatrom u očima pratio njene pokrete nicala je pesma o neuslišenoj čežnji.

O toj istoj pesmi sanjala je i mlada dama u svojoj spavaćoj sobi i radoznalo se radovala sledećoj večeri i sledećim stihovima. U isto vreme je ponovo i potpuno proživela slast svakog blistavog trenutka u rondeli. Zaspala je sa čistim, nežnim i drhtavim devojačkim osmehom na usnama.

(1900)

PESNIK

Knjiga čežnje

Gde leži dolina?
Daleko, daleko ispod zlatne zvezde.
Tražio sam dugo, umoran i iznemogao
Išao sam na sever i jug
Ali dolinu nisam mogao da nađem.

Hans Betge

USAMLJENIK

(KAO PREDGOVOR)

Postoje učenici jedne novije filozofije, koji se iz večeri u večer okupljaju u kućama za svečanosti i po istim načelima se raduju svojoj spoznaji, oduševljeno se u grupama penju na vrhove brda i s materinskom ljubavlju pozdravljaju izlazak sunca. Postoje zajednice u kojima seljaci, obučari i nadničari zajednički žive, i bojažljivo, stisnuti u bednom sobičku, čitaju Bibliju i produbljuju za dušu okrepljujuća jevrejska tumačenja proročanstava. Postoje i lepo odgojene, rafinirane estete, koji dane i večeri provode zajedno na kolenima pred lepotom, u sobama čiji su zidovi ukrašeni plemenitim i izabranim tapiserijama, gde se čuju stihovi umetnika ili zvuci probrane muzike.

Svi oni, filozofi novih saznanja, pobožni i estete, izdigli su se iznad svakidašnjeg, neguju vezu s večnim i znaju da je sudbina van ovog života velika ideja koju su prihvatili kao sopstvenu.

Ali, pored njih i pored prostog naroda i onog svakodnevnog, postoji i veliki broj onih koji ne pripadaju zajednicama, koji čuteći i skriveno čine zajednicu usamljenih, a tek retko neki glasan krik obaveštava o postojanju ovih neobičnih duša. U osnovi njihovog života leži nezadovoljstvo, tuga i rezignacija. Ta osetljiva i tamna osnova oduzima njihovoj predstavi sveta sjaj i jasne konture, vatru snažnih boja i stvarnu

odlučnost delovanja. Umesto toga, poklanja im se čarobnost neizvesnosti. Plava izmaglica, dah daljine, prigušena muzika sumraka i divan duboki ton setnog raspoloženja.

Mogu se pomenuti mnoga imena čiji život i stvaranje počivaju na ovoj teškoj i tužnoj osnovi i čije je pravo postojanje zagonetno i puno tajni. Moguće je pozvati se na mnoge umne ljude, pesnike, umetnike, osobe plemenitog porekla, ljude oštrih crta, veličanstvenih glava s ozbiljnim čelom i dubokim borama – ljude koji ceo svoj život žive sami od sopstvenog srca i duše i kojima je uskraćen dar druželjublja i prijateljstva i beg od sebe samog. Odbačeni prijatelji plaču zbog njihove smrti koja ih pogađa potpuno same, a kasnija pokoljenja ih vole sa stidom i čuđenjem.

Nebrojene su grupe usamljenih čiji život prolazi bez sjaja i slave, oni su tuđinci na ulicama svoga grada. Oni se ne uklapaju u harmoniju spoljašnjeg života i ne znaju da li su isuviše dobri ili isuviše loši za taj život.

Na ovim stranicama želim da pozdravim ovu moju braću, sve one koji pripadaju redu begunaca i redu ljudi bez domovine, onom bolom ulepšanom plemstvu, kojima poklanjam viteštvo tuge i usamljenosti, i znam da će me pojedini među njima prihvatiti i zavoleti.

P e s n i k

S baštenskog stola, lampa je bacala krug od svetlosti u potpuno tihu baštu i tako one koji su sedeli oko stola povezivala u prisnu zajednicu. Unaokolo je bio potpuni mrak, tako da je mala lampa u sredini zaslepljujuće svetlela, pa se činilo, ako se pogled uputi nagore, da je i samo nebo potpuno crno. Samo ako se pogled duže drži ka nebu moglo se osetiti duboko

plavetnilo čistog nebeskog svoda i mogle su se videti zvezde kao naviruće kapi svetlosti, kako izviru iz daleke kupole.

Nevidljivo je pričala zidom okružena bašta i obaveštavala o svom prisustvu. Miris ljubičice, mladih listova jasmina i jela strujao je u nežnim talasima kroz mrak i mešao se s tihim šuštanjem lišća i vrhova drveća, stvarajući pesmu čiji su taktovi, posvećeni proleću, ljubičicama i posebnoj lepoti parka, neodoljivim žarom ispunjavali duše male skupine za stolom.

Bili su potpuno svesni čarolije večeri i rado su se otvarali lepoti proleća i udaljenosti gradske vreve, o kojoj je ova zidom okružena, tiha, zavidno vedra bašta pričala. Četiri ljudska lika su iz večernjeg mraka stupila u osvetljeni krug. Glava domaćina, gruba ali dobroćudna, glava naučnika, ozbiljnog čela i prodornih očiju istraživača. Pored njega, svetlo lice domaćice, punih usana, brižnog čela i ljubaznih očiju. Onda Elizabeta, elegantna, umna i lepa glava, živih pokreta, visokog čela, pametnih očiju, s tankim usnama na kojima se bore putenost i skepsa i preraphaelitskom bradom. I na kraju, pesnik Martin, na čijem su se čelu senke kovrdžave kose mešale sa živahnim borama.

Pesnik je pročitao *Ticijanovu smrt*, a nežni i lelujavi stihovi kao da su se polako i harmonično gubili u blagom mirisu ljubičica.

„Zvezde”, iznenada reče Elizabeta. „Pojavile su se za vreme čitanja, a mi ih nismo videli. Lampa je tako svetla! Pogledajte, morate se nagnuti potpuno unazad i neko vreme gledati gore i tek tada ćete ih ugledati...”

Svi su pogledali u plavo, zvezdama ukrašeno nebo. Samo se Martin ponovo vratio u tamu i dopustio svom sjajnom pogledu da počiva na Elizabetinoj desnoj ruci, koja je prstima lagano dodirivala okrugli sto. Prvi put je ugledao elegantnu lepotu te ruke i taj prizor mu je omogućio novo razumevanje retke veštine lepe pijanistkinje. Za vreme dok je tu sliku uobličavao,

lepi prsti su se pokrenuli kao da udaraju po dirkama. Martin ih dodirnu jednim cvetićem ljubičice, koji je među mnogim ubranim ležao na stolu. Elizabeta ga upitno pogleda.

„Vaša leva ruka želi da svira, Elizabeta. Jedan nokturno.”

Ona se za trenutak zamislila, spustila pogled ne saginjući glavu. Bio je to gest koji kod nje nije bio redak i koji ju je čudesno ukrašavao, pri čemu se u tom trenutku zaustavila samostalna igra crta lica, a njegova otmena uska forma poprimila je izgled slike.

„Dobro, ja ću da sviram, ali u mraku, a vi morate ovde ostati.”

Ustala je lagano i tiho. Klavir se nalazio u baštenskoj kućici. Obučena u svetloplavu haljinu, vitkog stasa, koračala je skoro nečujno preko trave i nestala među mračnim zidovima kuće. Kretanje figure u svetlom donelo je iznenadnu slabšnu svetlost u mračni ugao bašte, ali njenim nestankom crni talas se ponovo nadvio nad baštom. Uskoro kroz otvoreni prozor poteče kao da klizi, jednostavna muzika. Večernja pesma koja nijednom od slušalaca nije bila poznata. Mogla je da bude Mocartova ili Hajdnova. Posle vrlo kratke pauze, promenio se tonski rod i ista melodija s lakom i srećnijom promenom ponovila se u malo dubljem tonu, a pratnja se brzo uprostila, tako da su se poslednje note bez naznačenog kraja gubile u mraku. Sve troje slušalaca osećali su da ovaj nokturno nije Hajdnov već Elizabetin, i da je sva muzika ove večeri stvorena potpuno i samo za njih, pune razumevanja. Tako je lepa dama bez ijednog pitanja, već s nemom zahvalnošću, dočekana kada se u tišini vratila u svetlost stola.

„Trebali li da krenemo?” malo zatim upitala je domaćina.

„Ne još”, zamoli ovaj, „želim da vam ispričam još jednu malu priču, u stvari pesmu.”

S osmehom su se pripremili da saslušaju. Mali leptir je počeo da kruži oko lampe. Doktor je zatvorio oči i počeo priču.

Jedne tople večeri ranog leta, radi odmora i uživanja u tišini bašte okupili su se i mladi i stari. Jedan pesnik je pod svetiljkom skladno čitao stihove koji su slavili leto, opušteno i bez nesuglasica vodili su se razgovori o stvarima spokojnim i prijateljskim. Pesnik je skupio ubrane ljubičice, a prisutna muza je ćutke naučila prijatelje da preko uskog kruga domaće svetiljke gledaju naviše u vedre zvezde. A kada se noć mirisima i tamnim glasom umešala u razgovor, muza je iz dubine svoje umetnosti odgovorila divnom sestrijskom pesmom. Stariji su ćutali i pružili muzi ruke, a pesnik je zahvalio poklonivši joj mirisne ljubičice.

Doktor je ustao i pružio Elizabeti ruku, pesnik joj je predao buket ljubičica, a domaćica je podigla lampu i ispratila oba gosta do vrata.

Martin je pratio muzu tihim ulicama staroga grada.

Elizabeta je započela razgovor.

„Šta mislite, koliko je ljudi u našem gradu koji shvataju i mogu da uživaju u ovakvoj letnjoj noći kao naši domaćini.”

„Pre svega nas dvoje”, odgovorio je Martin.

„Da, a osim toga?”

„Dvoje, možda troje.”

„Dvoje, troje. Znam na koga mislite. Inače nam *Ticijanovu smrt* ne biste čitali. Morate mi pribaviti tu knjigu, hoćete li? A vi? Već mesecima od vas nisam čula nijedan stih...”

„Svakoga dana spalim po jedan list.”

„Čega?”

„Stiha. Pesme. Pišem, ali sam sobom nezadovoljan.”

„O čemu pišete?”

„Naslov je žensko ime. Sadržaj, žena, mlada devojka.”

Njena izuzetna lepota, njen glas, pokreti, njena neobična tanana duhovnost i nešto od njene neobične duše, njena kosa, oči, način na koji se smeje, hoda, govori, njeno omiljeno

cveće. Ali stihovi mi se slamaju u ruci, a kada bi lepa dama to znala, ismejala bi me.”

„Sigurni ste u to?”

„Ona je hladna i nemilosrdna. Niko ne bi trebalo da je voli.”

„I vi ste u tu zagonetku zaljubljeni. Zašto joj to ne kažete?”

„Ne volim ljubavne izjave.”

„Smešno. Da li se ta dama zove Helena?”

„Ne, vi ste na pogrešnom putu. Uostalom, znajte da od mene nećete izvući tajnu. Nemojte se sada truditi.”

Ulični fenjer im je na trenutak osvetlio lica.

„Bledi ste”, rekla je Elizabeta. Martin je ćutao.

Iznenada se Elizabeta tiho nasmejala i još jednom zagledala pesniku u lice. „To je vaša tragična maska”, rekla je. „Sada je prepoznajem. Izgledate ponekad onako kako sam ja kao dete zamišljala velike pesnike: neuredna frizura, naborano čelo, velike oči, usne lagano stisnute, i veoma bled.”

Martin se nije nasmejao. „Zašto mi se rugate, Elizabeta?”, upitao je smireno.

„Uopšte se ne rugam. Štaviše, nalazim da vam to divno stoji. Zašto to ne smem da kažem?”

„Zbog vas, Elizabeta. Jer vaš lik i glas su bili moja večerašnja muza, čija me je muzika usrećila i kojoj sam predao ljubičice.” Zaćutali su nakratko i za to vreme su u uskoj ulici odzvanjali samo njihovi koraci.

„Moram da priznam”, ponovo je počela vitka dama, „da ja subjektu vaše pesme ne mogu baš da zavidim. Koliko bi me usrećilo da prepoznam sebe u ogledalu vaših otmenih i dobrozvučućih stihova, tako bi me unesrećilo da budem ljubavnica jednog tako strogog, senzibilnog i umnog čoveka.”

„Ali ako se ponašate prema meni kao što ona dama čini? Ona me ismeva. Zar vas ne bi radovalo da kod svojih nogu vidite nekoga čije oči važe za probirljive, a ukus za istančan?”

„Ah, da. A i saznanje da vas niko ne može oraspoložiti, da vas ne može izazvati da pišete tužne stihove. Za nekoga dovoljno nemilosrdnog mora da je sjajno imati ljubavnika za koga zna da njegovi fini nervi reaguju i na najmanje uzbuđenje.

„Jeste li bili dovoljno svirepi?“

„Oh, da, ili me poznajete drugačiju?“

„Ne.“

„Zašto to kažete tako čudno?“

„Zato što još uvek žalim za muzom ove večeri. Zar to stvarno ne razumete? Ili želite da kažete da je ta muza bila samo maska.“

„Ne. Ali raspoloženje jednog posebnog trenutka ne može se veštački zadržati. Ne izigravajte preosetljivu osobu.“

„Ta uloga je već završena. Mi smo pred vašom kućom. Milostiva gospođice, smem li da pozvonim?“

„Budite tako dobri. Vašoj pesmi i vama želim sve najbolje. Doviđenja!“

Martin nije želeo da se vrati kući, naprezao se da što više utisne u sećanje pojavu lepe umetnice, koja je ove večeri kao ćutljiva muza u mračnom parku razvila svoje duhovne draži. Njegove misli su hvatale svaki, i najmanji pokret, najtiši smeh, jer on je voleo Elizabetu i znao je kako su retka tako čista i jasna kazivanja njenog bića. Voleo je koliko je njegova nestalna duša, jednostrano usmerena ka umetničkom uživanju i delovanju, bila sposobna da voli ženu. Nikada mu nije bilo dosta tih retkih kratkih trenutaka kada ju je gledao i u kojima je „ona pronašla svoj stil“, kako se on izrazio. Brižno se čuvao da obožavanje ostane tajno, nebrojeno puta je bez njenog htenja bio povređen, a uprkos tome u njemu je i dalje gorela tiha vatra zagonetne naklonosti; i ne priznajući samom sebi, uvek se nadao času kada će jasno, lično i otvoreno da se otkrije i da mu se pruži prilika da na nju utiče. Jer uprkos njenom kolebljivom i često skoro neljubaznom biću,

bila je jedina žena u njegovoj okolini čije su telesna lepota i umnost mogle da ga uzbuđe.

Martin je uskoro ostavio poslednje svetiljke iza sebe. Unutrašnji prsten gradskog jezgra vrveo je od mnogobrojnih ljubavnih parova. Oborenog pogleda i s malo gnušanja stupio je u ambijent služavki i prodavaca i produžio niže niz ulicu. S desne strane se protezala ivica parka negde nagore, a s leve se u blagom ritmu talasala površina praznog polja. Na uzvišici prekrivenoj jovom pesnik je zastao i umorno se spustio na drvenu klupu.

Neko vreme je mirno i rasejano gledao u daljinu, preko polja na kome je bez sjaja ležala svetlost zvezda, a onda ga je polako obuzela velika opora seta. Njegova utrnula čula se trgoše pri pogledu na ravnice, zvezde, prolećno lišće drveća, i po prvi put posle više godina ponovo ga dodirnu svež i tanan glas prirode, a zvuk vetra i grana mu ispuni uši. S bolom se setio s kojom su silinom snage, čežnje, tuge, nade i čulnosti tada u ovakvim majskim noćima gorele kroz njegove vene i misli. Od te elementarne snage i osećanja ostala je danas samo poneka skoro ugašena iskrica i više ništa, baš ništa. Seta je bila tako gorka, neplodna i hladna da od prijatne lepote prethodnog trenutka ne ostade ništa.

Za usamljenog i umornog koji se odmarao među jovima nastupili su retki trenuci u kojima je podsticaj spoljašnjeg sklada, elementarni potisnuti nadražaj u njegovoj hladnoj i nepristupačnoj duši doveo do pobeđe. Do navale osećanja i unutrašnjeg potresa nije došlo odmah. Napeto je s prekrštenim rukama stajao na ivici brda i razgledao okolinu. Primorao je svoje oči umetnika da gledaju stvarnost i pokušao da pejzaž i raspodelu svetlosti na travnatom polju jasno prihvatiti. Ali, s blagim prolećnim mirisima iz tek ozelenele zemlje pokuljala je ponovo i ona sveobuhvatajuća seta, sve dok se

nije malaksalo i nemoćno ponovo vratio na klupu, blago se opirući mučnoj igri sećanja i misli.

Pored žalosti za izgubljenom čulnom svežinom prve mladosti, pesnika je preplavila i svirepa gorčina protiv svega što je godinama unazad ispunjavalo njegov život. Ono što mu je posle kraćeg raskošno započetog lutanja ostalo od zanosna i mladosti od tada je s upornom samodisciplinom stavio u službu svojih umetničkih ambicija. Nikada nije težio vulgarnoj slavi, ali je bolnom snagom u njemu gorela želja da u uskom krugu poznavalaca i prijatelja sebi osigura neosporno zavidan položaj nenadmašnog umetnika. Ne ulazeći u formalnost, navikao je da svoj unutrašnji život skoro potpuno drži u šaci i svako nestalno duševno kretanje umetnički objektivizuje još u njegovom začetku. Mogao je mnogo dana da provede da nekoj večeri poezije ili da nadmetanju dâ briljantni sjaj koji mu je samo njegova suptilna i eksperimentalna tehnika mogla dati. Od velikog broja njegovih ne tako obimnih pesama samo je na malom broju njih ponešto dopisivano, i upravo te pesme, od kojih je svaka ličnim posvećenjem bila ukrašena, razlikovale su se često jedna od druge u malim varijacijama kojima je pesnik pojedinim povlašćenim čitaocima nudio nežnu zakletvu na vernost. Njegovo višestrano i brižno negovanje poznavanja strane literature otkrilo mu je ključ zagonetke učinka govora. To znanje ga nije promenilo, ali mu je govorilo da te srdačne, naivne i tople reči ne pripadaju njemu, ili ne više samo njemu. Samo mali broj njegovih stihova bio je dirljiv i poticao iz dubine i u njima je on govorio s prikrivenom tugom o praznini i nezadovoljstvu svoje bezbožne duše.

Ta praznina i zlovolja mučile su ga danas i dovodile do beznađa. U ovom času mu se činilo da poseduje redak, ali neupotrebljen dar. Činilo mu se i da je posedovao snagu i veličinu, život zasićen obiljem naivne strasti, a njegova dela

ogromnu svežinu bezbrižne genijalnosti, ali kao da je tu snagu rasprodao i izdao. Bio je svestan da prolaznu i nagriženu snagu njegova otupela sumnja više ne tretira kao neku igračku već da je to zatrovano, nevoljno buđenje osećanja i snova. Za trenutak, ukazala mu se slika njegove mladosti, ona divlja priroda pokretana strepnjama i nadanjima, vrela pulsirajuća mladost od čijeg mu je neizmernog obilja još pre par godina srce lupalo u ljubavnom ritmu. Pojedini sati, šetnje, ljubavne priče, pojedini poetski i folozofski sni ovoga časa prolazili su pred njim, a iza svih njih kao crveno osvetljen zamak od oblaka stajala je željno očekivana budućnost. A sada je vreme kada je budućnost tu i smatrao je da je postala manja, bedna i hladnija. Pesnik je jasno osećao da već stoji s one strane nabujale vode s koje su još moguće nove odluke i novi ideali. S takvim osećanjem, uobičajeno hladno samoposmatranje je odnelo prevagu i on se diže energičnim pokretom i s jasnom odlukom da tim sumornim talasima podražavajuće spoznaje i raspoloženja ni po koju cenu ne dozvoli da narastu do samopreziranja. Uprkos slabosti od umora, ubrzao je korake skoro do trka i posle ponoći ušao u svoj stan. Bled, besno stisnutih usnama, premoren, ranjen i divlji izgledao je kao krupna divljač umakla hajci.

Dok je Martin na uzvišenju s jovinim žbunjem proživljavao tužnih četvrt sata, a u zidom okruženom parku učeni doktor još uvek preživljavao nežno raspoloženje one divne večernje pesme, Elizabeta je posle kratkog odmora u kući sela za klavir, i dok su joj prsti prebirali po nepovezanim akordima i nesvesno ih uklapali u melodičnu fantaziju, njene misli su se bavile pesnikom. Njegova tanka i nešto neobična figura sa skoro uvek lako napred nagnutom glavom, ozbiljnog izgleda i danas bolesno bledog lica, često je privlačila njene misli. Pokušala je da pronađe sliku u kojoj bi on, od idejnog sveta i postavki života u svojoj glavi, mogao da bude

izuzetan čovek, ali to joj nije uspelo. Sa izuzetkom skoro nasilnog slavloljublja, što njena umetnička priroda razume, nije mogla da nađe nijedan tipičan znak njegovog duševnog života. Veoma ju je zagicalo da sazna ime žene o kojoj je Martin pričao. Na sebe nije nijednog trenutka pomislila, jer on nije ispoljio nijednu reč intimne naklonosti prema njoj, nije osetila nešto takvo kod tog zatvorenog i pravolinijskog čoveka. Za nju je bio previše miran, premalo sposoban za trenutno uzbuđenje i, da nije poznavala njegove pesme, osporila bi mu sva duboka osećanja. Naslućivala je nešto skriveno ispod površine njegovog bića, možda neku bolnu dubinu, ali nije osetila nikakvu bliskost Martinove i svoje duše.

Ipak, bliskost je postojala u tome što su oboje osećali neobično jak otpor prema uobičajenom načinu života, protiv svega bez stila i duha. Bliskost se odnosila i na večito nezadovoljstvo, neumorno nastojanje da izbegnu bezobzirnost društvenog mnjenja i da se izoluju u samostvoreni svet stila i harmonično iznijansirane okoline. Oboje su bili nezadovoljni svojim životima, oboje su imali osećaj da su u pogrešno vreme i u pogrešnoj zemlji rođeni, smatrali su da je život mučan i dosadan, a imali su tajnu i žarku potrebu da crvenilo umetnosti i crvenilo strasti naslikaju na bledom nebu.

To sve Elizabeta nije znala, i pesnik joj je bio tuđ kao i svi ostali. Pri tome je bila jedna od onih žena koje nisu čulne, ali ni nevine, a nedostatak topline srca štitio ju je od ljubavi, ali je nije ostavio čistu iznutra. I tako ona, koliko je Martin znao, nikada stvarno nije volela, i odbijala je mnogobrojne, često časne ponude, ali ipak je dobro poznavala muškarce i imala u očima onaj hladni plamen koji ih je osvajao.

S prividnim nemarom, njeni tanki prsti klizili su po tastaturi klavira. Prekinula je razmišljanje živahnim pokretom lepe glave, a pametne i pažljive oči usmerila na klavijaturu i počela iznova da svira. Tog trenutka, kada su se začuli prvi

akordi Huberovog komada, iz njene tanane duše se izgubilo sve što je neplemenito. U časovima kada prebira po dirkama celo njeno životom nezadovoljno biće odlazi u zemlju ugodnih zvukova i čistih oblika. To nije bila ganutost ili opijenost nadahnućem već ono spokojno, samo po sebi razumljivo: ostati kod kuće, u potpuno poznatom i naklonjenom okruženju.

2

Martin je sedeo duboko zavaljen u jednoj od starih naslonjača baštenske kuće. Ispred prozora blistao je skoro olistao park na junskom suncu. Nagnut nad stolom, pušio je Burkard, Martinov prijatelj.

„Ti mi činiš posebno priznanje”, izgovorio je lagano i u isto vreme dunuo da raspiri žar cigarete, a desnu ruku naslonio na ivicu stolu. „U stvari, to su sentimentalnosti, koje upravo kod tebe...”

„Da, da”, prekinuo ga je Martin malo ljutito, „pevaš mi ponovo onu staru pesmu, umesto da pokušaš da me razumeš.” Meki oblaci dima cigarete su u divnim talasastim linijama blistali na suncu. Kroz širom otvorena vrata čulo se šuštanje vrhova drveća i kucanje detlića. Martin se počesao po naboranom čelu.

„E pa, još jednom”, započeo je iznova, „reci mi iskreno, zar nije tako kako sam rekao? Ja sam jednostavno umetnik i šarlatan koji godinama mlati u prazno i...”

„U šta ni ti sam ne veruješ”, uzvratilo je Burkard naprasito. „Ti si večiti glumac, a danas ti se prohtelo da odigraš sopstvenu tragediju izgubljene ljubavi. Ne dajem ni pet para za to. To je najjadniji sport na koji si spao.”

Muk. Baštovan je prošao pored prozora. Negde je pevušilo neko dete. U sobi s mnogo prozora Burkart je ispuštao tanke dimove, šetao tamo-amo i krenuo konačno ka vratima. Martin ga je lagano pratio, navukao beli letnji šešir dublje na čelo i dogegao s prijateljem peščanom stazom do klupe u senci. Seli su. Burkart je tiho zviždao.

„Da li si ti ikada imao osamnaest ili dvadeset godina?“, upitao ga je Martin tiho.

„Naravno.“

„Dobro, seti se onda. Sve je bilo drugačije. Zar se nikada ne prisetiš tog izobilja, tog neverovatnog izobilja! Žene – bilo je kao italijanska noćna svetkovina pod drvećem perivoja, kao na novoj slici Hierl-Deronka, sve tako opojno, mirisno, meko, raskošno. I one noći provedene nad ljubavnim knjigama. Bilo je pesnika od kojih mi je srce udaralo samo na izgovaranje njihovog imena. Upravo takav pesnik sam hteo ja da postanem, onaj od čijeg stiha žene gube san, a mladi studenti drhte od uzbuđenja i zanosa. A onda one duge, mirne šetnje, čas kroz duge drvorede, čas preko brda, a onda, nešto malo ranije, prva žena koju pratiš očima i bezumnim stihovima.“

„Upravo kažeš da su tadašnji stihovi bili bezumni.“

„Ali da, naravno da su bili bezumni. To je bilo baš to, čarolija, to slatko bezumlje koje se kao uzavreli talas iz srca penje u oči i misli. Zar ne osećaš bol u srcu kada na to pomisliš?“

„To stvarno ne možeš da zahtevaš, ni ti godinama nisi osećao nikakav bol u srcu.“

„Burkarde!“

„E pa, izvini! Ali ti ponavljam, to su sentimentalnosti. Ti imaš potrebu da sebe bilo kako opiješ, onda učini to, ali mene izostavi.“

„Imaš pravo. Bio sam pod uticajem mladalačke romantičke i u nekom trenutku mi se učinilo da te naivne stvari moraju

da postoje i danas, nešto kao prijateljstvo. Pa, želim ti lepo popodne!”

Martin brzo krenu ka kući. Iznenaden, Burkard pođe za njim. Stigao ga je kod štalskih zgrada, gde je ovaj upravo hteo da pozvoni i pozove kočiju. Prijatelj ga prekinu u toj nameri.

„Kakva scena!”, prošaputao je. „Svi znaju da si ti danas ovde, uveče dolaze gosti iz grada – a osim toga, nisam mislio ništa loše!”

Martin je oslobodio ruku i odgurnuo prijatelja uz neprijatno „Molim te”. Zazvonio je. Onda se okrenuo Burkardu: „Preporuči me dobrim ljudima”, zamolio je hladno, „a ja odlazim kući.”

„Ali, dobri moj! Žao mi je, da sam ti...”

„Žao je i meni što sam ti ispričao tako dosadne stvari. Drugi put će biti nešto drugačije!”

Pojavio se kočijaš. „U grad”, naredi mu Martin. Dok je ovaj uprezao konje, Martin je s Burkardom šetao gore-dole po dvorištu. Posle mučne pauze, Burkard zastade pored zida prostranog dvorišta. „Možda u ovom momentu ne znaš”, rekao je tiho, „da si me uvredio.”

Martin mu je odgovorio samo hladnim pogledom.

„Možda ćeš se pokajati”, nastavio je Burkard. „Izviniću te kod mojih gostiju, a ovo neću smatrati za uvredu, jer uvrede ne primam. Uzrujan si i drugačiji nego obično. Možda i bolestan. Prekosutra ću biti u gradu i posetiću te. Da li je to u redu?”

Martin se smirivao nekoliko trenutaka, a onda rekao: „Da”, brzo mu pružio ruku i popeo se u kočiju.

Tokom cele vožnje preko tople i svetle livade, opsedala ga je slika jedre mladosti. Prijatelja i ljutnju na njega je odmah zaboravio. Činilo mu se da ne postoji ništa o čemu bi moglo da se razmišlja, ništa vredno pomena, privlačnije i životvornije od tugovanja za izgubljenom mladošću, od tog zagonetno

lepog, kao zvezda blistavog tamnozelenog nabujalog rastinja, u kome vreli mladalački stihovi sanjaju o poredama i lovorovom vencu, pa se zato hladnokrvni autor, pisac „srebrnih pesama” i „kamenih bogova”, zavalio zatvorenih očiju duboko u sedište kočije i počeo da pevuši prvi stih stare Riker-tove pesme.

„O mladosti, o mladosti...” Posle večeri provedene na brdu s jovom, unutrašnji nemir i neka vrsta tuge za zavijačem nisu ga napuštali. Ono iznenadno osećanje prezasićenosti životom dosade, bola i čežnje za mladošću nije doživeo samo mali broj ljudi. Ali, dok većina ljudi veoma brzo savlada to osetljivo i bolno raspoloženje koje im u nekom trenutku obuzima misli, ostaju pojedini usamljeni, naviknuti na neprijatno razmatranje svojih osećanja, danima predani tome na milost i nemilost.

Unaokolo su se nizale čiste livade, puzavicama obrasli zidovi, staromodna velika ulazna vrata gospodskih kuća. Kukuruzna polja i brežuljci s crveno gorućim ostrvcima divljeg maka, mala seljačka imanja, u kojima su baštice šeboja, gorgina i rezeda tesno i raskošno stajale jedna do druge. Martin ih nije video, kao ni decu koja su skakala ispred kućica, ni seljake koji su radili u polju, niti teniske kostime devojaka koje su okolo tumarale. Sada se ponovo setio Burkarda. Ismejao ga je, pravio viceve, „Poštedi me tvojih nevolja”, rekao je. A to mu je bio prijatelj, jedini koga je tako mogao da nazove. I sada, kada ga je ovaj ostavio na cedilu, nije bilo nikoga kod koga bi mogao da ode. Nekoliko veoma finih, lepo vaspitanih ljudi, grupa lakovernih zadivljenih guščica, manja grupa sramežljivih mladih poštovalaca – to je bilo njegovo društvo. Najbolji ga je izneverio, bio je isuviše samostalan da bi ga pratio u njegovom sebičnom i jednostranom načinu života. Druge je jednog po jednog namerno udaljio od sebe kada je posle studija njegovo slavoljublje poraslo, a otpor

prema svemu diletantskom i neestetskom činio ga sve usamljenijim i netolerantnijim. Sada su bili nepovratno izgubljeni. Sve ove godine, ovde, nije imao potrebu za prijateljem, a sada je shvatio da ih i nema.

Martin je u glavi prešao celu listu svojih poznanika. Među njima nije bilo nikoga ko bi mogao da popravi njegovo današnje raspoloženje. Ali, odjednom, u mislima se pojavio Elizabeta.

Elizabeta! Ona ima to što drugima nedostaje. Samo ona mu je duhom i odnosom prema svetu bliska i samo ona može da razume dušu umetnika, stvaraoca. Imala je dovoljno dubine da razume i njegova najsumornija osećanja, bila je dovoljno nepoverljiva i iskvarena da se gorkim osmehom smeška njegovoj zloupotrebljenoj i raščinjenoj duši. Pesnik je dugo vagao i posle dužeg oklevanja odlučio da joj pokloni poverenje i da tu lepu ženu, za koju pričaju da nikoga nikad nije volela, osvoji. Dok su kočije prolazile jednom popločanom ulicom, udarci konjskih kopita su mu prekinuli misli i primetio je da su već u gradu. Posle par minuta se našao u svom stanu. Oprao je lice i ruke, promenio kaput i ušao u radnu sobu, koja je jednim jedinim ali velikim prozorom gledala na mirnu baštu. Blagi miris mladog kestenovog lišća ispunio je malu, visoku i hladnu sobu. Na pisaćem stolu ležala je knjiga *Drvo kleke* od Bruna Vile, čiji su mnogobrojni listovi bili kao posebni naznačeni. Martin je uzeo drugu knjigu, okretao već pročitane strane i nastavio da čita. Ponovo se smejavao, taj klasičar i fanatik forme, tom svežem naivnom govoru filozofskog romana. „Knjiga kojoj bi se Novalis radovao”, pomislio je. A onda se potpuno udubio, pokušavajući da isprati nepotpunu dijalektiku i ispita logiku posmatranja stvarnosti u knjizi. Učinilo mu se da učenje o smrti nije odgovorilo na najvažnija pitanja ili da ih je samo modifikovalo. Smatrao je da je veliki broj primera dijaloga postavljen na

Sokratov način, a u nameri da se prikažu unapred zaključeni rezultati. U osnovi je ovo prvo pesničko preobraženje monističkog gledanja na svet veoma malo doživeo kao upoznavanje s nekom drugom filozofijom. Martinu je bila bliska komplikovanija psihologija modernog čoveka, bio je isuviše nepostojan, isuviše promenljivog raspoloženja i nimalo naivan da bi verovao u velika utešna dejstva filozofije na život pojedinca. Njemu je odgovarao svaki filozofski pravac *l'art pour l'art* i nikada nije bio daleko od njega, ali mu on takođe nije značio više od radosne vežbe umetničke duhovne sposobnosti.

U pauzi, dok je nemarno listao stranice, pogled mu je pao na zabelešku s unutrašnje strane, kojom je autor ispod svoje berlinske adrese pozivao sve zainteresovane čitaoce na lična pismena objašnjenja. Martin nije mogao da se uzdrži da uz sarkastični osmeh ne pomisli na ta pisma puna gluposti, nesporazuma i molbi za objašnjenja. Onda je uporedio rad tog pesnika sa svojim. Dok se on zbog čistote svoje vizije i zaštite svoje kristalno izbrušene umetnosti povukao u najuži krug i zazirao od objavljivanja svojih radova, ovaj drugi je s očiglednim zadovoljstvom radio za mnoge i bez dvoumljenja pružio nepoznatoj masi mogućnost da razgovara s njim o njegovom radu. Sa užasom je pesnik sebi predstavljao posete studenata, učitelja, sveštenika i drugih nepoznatih ljudi ili čitanje loše stilizovanih pisama. Uprkos tome, osećao je da svaki pisac, odvažan i pun ljubavi, mora na neki način da nađe zadovoljstvo koje mu sopstveni rad ne pruža. U svakom pismu je mogao biti izliv strasti nekog genijalnog mladog čoveka, zahvalnost nekog usamljenika ili priznanje dotadašnjeg protivnika. Martin je time uporedio i priznanja koja su njemu odavali. Pisma pohvale puna duha, probrane želje za sreću, cveće i umetnički pokloni puni smisla. To je bilo prefinjeno, otmeno, nežno i dopadljivo, ali jedno jedino pismo je moglo beskonačno srećnijim da ga učini nego sve ovo zajedno.

Pisac je počeo sastavljaču knjige *Drvo kleke* da zavidi na ovoj mogućnosti.

Nešto pre večeri, na Burkardovom imanju su se pojavili gosti. Da je Martin znao da će među njima biti i Elizabeta, bez dvoumljenja bi ostao.

Burkard, lep, okretan bonvivan od jedva trideset godina, primio je svoje goste u onoj istoj baštenskoj kući u kojoj je s Martinom proveo popodnevne sate. Kao neženja koji je često putovao, retko je primao goste, ali to malo muzičkih večeri koje je na imanju priređivao uživalo je izvrstan glas. Ove večeri je prva uloga bila namenjena Elizabeti.

Obedovaće se na otvorenom, u veličanstvenoj rondeli starih brestova, do koje je vodila čvrsta i široka aleja. Za vreme večere, kada se spustio sumrak, svetlele su na svakom drvetu, kroz olistale grane, električne svetiljke. U isto vreme upaljene su i bronzane uljane lampe, koje su na crnim posteljama raspoređene preko stola. Bilo je pozvano tridesetak gostiju. Većina je prikrila razočarenje zbog Martinovog izostanka. Pošto je domaćin izrekao reči dobrodošlice, stari akademik se setio odsutnog pesnika i odlučeno je da mu se uputi pozdrav. Buket prvih letnjih ruža s kartama gostiju predat je glasniku. Obed nije trajao dugo. Posluga je svetiljkama ispratala goste kroz park, a ponovo su se okupili u sali na spratu, gde ih je čekao vencem okićen klavir. Pošto je u susednoj porostoriji poslužena kafa, na molbu skupa, Burkard je započeo koncert Krojcerovom sonatom. Virtuozno je svirao na violini, a klavirsku pratnju je svirao direktor konzervatorijuma. Za vreme trećeg dela sonate, svi pogledi se usmeriše ka Elizabeti. Pojavila se na vratima malog salona pored sale i laganim i tihim koracima se uputila ka klaviru, koji je stajao odmah pored prozora. Tamo se naslonila i ostala nepokretna, bledog lica i spuštenog pogleda. Po njenom držanju i napregnutosti plemenitog lica moglo je da se primeti da je umetnica pod

snažnom vlašću muzičke misli. U tom momentu, preko njenog zategnutog i nepokretnog lica preletela je umetnička inspiracija jednim magličastim vizionarskim svetlom, preplavila je celu plemenitu pojavu i udaljila je od sadašnjosti.

Kada je sonata bila gotova, Burkard se zahvali pratiocu na klaviru i uputi Elizabeti upitan pogled. Ona podiže pogled i nasmeja se. Ne okrenuvši se nestrpljivim slušaocima, sela je za klavir. Burkard se naže ka njoj s namerom da joj uputi nekoliko laskavih reči. Elizabeta rastrojeno odmahnu.

„Jedna molba, maestro”, šaputala je. „Vi me ne smete gledati dok sviram. Klavir je ipak jedan strašan instrument. Zatvorite oči i pomislite da je ovo na čemu sviram harfa. Harfa.” Ućutala je iznenada i prepustila se najdražim mislima o izmamljivanju punoće klavirskih tonova iz stojeće harfe ukrašene velikom zmajevom glavom. U međuvremenu su pristigli i poslednji slušaoci, seli ili stajali pored stubova ili vrata. Elizabeta je povukla stolicu i spustila bledo čelo. Pre nego što je počela da svira, skinula je buket ljubičica pričvršćen na rame i zaronila lice u hladno, mirisno cveće. Odložila je Štrausa na stranu, položila obe ruke na dirke i počela tihim, umirujućim akordima. To što je svirala od mnogih je primljeno kao stara italijanska muzika, čvrsta, skoro oporo vođena melodija, s takođe oporom, skoro okamenjenom pratnjom. Meki i tanki prsti umetnice, ali odsečnim udarcima, stvarali su čaroliju i izvlačili nešto čudesno iz instrumenta. Kako je sanjala o harfi, prsti su joj tako nežno i veoma prisno milovali dirke kao da su se umiljavali strunama klavira, tako oprezno i sestrinski poverljivo da su te strune davale svoje najčistije i najblaženije zvuke kao da odaju najdublje tajne. Svaki ton jednostavne, staromodne melodije prostirao se salom kao da dolazi pravo iz grudi neke vrsne pevačice. Tok melodije se pretvarao u srebrnu nit. Poslednji ton se gubio prigušeno odsviranim taktom, šaputavim delirijumom u

septima akordu, kojih kod Šumana možda ima i previše. Taj talas tonova, neodređen i bez konture, narasta polako do nešto prikriivenog i nemirnog penušanja, koje slušaoca stavlja na slatke muke i deluje kao milovanje ženske ruke. To je uzbuđenim gostima oduzelo dah. Iz sale pune tonova, iznenada kao u gužvi kakvog noćnog festivala, izleteše rakete, bleštavo svetle figure se digoše uvis višestruko upletene, u neravnomernim intervalima koji oduzimaju dah. Brilljantne figure su se gasile kao neki s velike visine bačeni sjajni snop, malo u neskladu, i s bezbrojnim, sasvim malim treperavim prskalicama padale nazad u pomrčinu, poluprikrivene, ljuljuškave i nabujale.

Elizabeta je napravila pauzu. Salom se prolomio glasan aplauz. Nije mu poklonila nikakvu pažnju. Ponovo je prine-la buket ljubičica licu, ispružila levu ruku, za trenutak pogledala kroz prozor u crno-belu noć parka, lagano i elegantno odmahнула glavom i odsvirala jedan snažan ton. Sala se utišala. Ali Elizabeta nije još počela ponovo da svira. Neko vreme se smirivala, a onda je iznenada ponovo pokazala ono elementarno vatrometom prekinuto raspoloženje. Zabacila je glavu unazad, lagano se nasmejala i zaspivala fortissimo u besnom tempu frenetične divlje igre. Grozničavo brza muzika u drhtavom, neujednačenom ritmu prodirala je kao munja kroz svečani hram muzike i ispunila salu vrelim, iscrpljujućim čulnim mirisom i sme hom.

Ovoga puta se Elizabeta nije odrekla aplauza. Potpuno se prepustila komplimentima i ulagivanjima i žedno ispijala iz penušavog pehara trijumfa, jer njena lepota i njena umetnost su zajedno slavile. Veličanstveni venac joj je položen kraj nogu, a ona s njega otkide grančicu sa cvetićem i zakači je za pojas. Okružena oduševljenom gospodom, otišla je do malog salona ukrašenog u njenu čast, gde je uz tiho zveckanje posuda za led i šampanjskih čaša provela ostatak večeri u

duhom bogatim šalama u granicama pristojnosti. U Elizabetim očima tinjao je ponovo onaj hladni sjaj; njena duhovna, renesansna lepota, koja je do pre jednog časa nosila ozarenost nadahnutog svetitelja, sada je bila drska i zamamna kao glava kurtizane visokog roda, s crtama kao iz Rosetijevog sna. Iz njenog tela je izvirao tanani izluđujući miris rafinirane žene, a na njenim bledocrvenim usnama ležao je neodređeni osmeh, koji je od trenutka do trenutka izražavao zavodjenje, ironiju ili prezir.

Martin je istog popodneva primio ruže i pozdrave s Burkardove zabave. Među ostalim kartama pronašao je i Elizabetinu. Pored imena, na njoj je olovkom bilo ispisano „pozdravljam bledog pesnika”. Martin je lagano iscepao parče papira i pustio ga da padne na pod. Zgrabio je jednu od ruža, besno je okretao među prstima, doticao meke cvetiće pune latica i zdrobio ih tako da su se u komadićima rasuli po tepihu. A onda drugu, pa još jednu, i još jednu, sve dok potpuno obeshrabren nije otišao do radnog stola i upalio sveće. Izvukao je jednu od nižih fioka i izvadio mapu s naslovom *Dante Gabriel Roseti*. Odmah mu se pred očima ukazala gravira velikog formata, reprodukcija slike *Danteov san*. Beatrice je na toj slici imala lice neverovatno slično lepoj Elizabeti.

Mučne misli opsedale su pesnika dok je pogledom dirivao obrise ove lepe glave. Verovao je da tačno zna da ga pobeda nad nepristupačnom umetnicom neće dugo činiti srećnim. Dva bića, od kojih nijedno ne mari za naivna životna zadovoljstva i sve snage svoje nemirne i nesređene duše podređuje neizmernom umetničkom egoizmu, ne mogu ostati u vezi koja dugo traje. Ipak, osećao je i neminovnost takve veze, kao što se oseća neminovnost poslednje ljubavi. Elizabeta je, kao i on, stajala na onoj granici umetničke zrelosti koja nužno ili spokojno vodi ka miru i očekivanoj sreći ili je prvi korak ka samouništenju i propasti. Sada je došao taj trenutak,

verovao je Martin, da svoj život kruniše odmerenom i prigušenom strašću, svejedno da li će mu ona značiti novu snagu ili propast. Jer je tačno znao da posle Elizabete ne postoji nijedna žena koja može nešto da mu daruje.

Ponovo je posmatrao sliku svog života kojoj je godina-
ma snažno, častoljubivo i nepopustljivo pridavao formu stroge, nezavisne i spokojne umetničke slike. Ponovo se pitao da li je mudro toliko mnogo preseći i odbaciti, ali je bio svestan da ovo razmišljanje dolazi kasno i da je za njega jedini put onaj koji vodi napred, put nepokolebljivog samovođstva, put osamljivanja, preziranja sveta i mučnog nezadovoljstva koje mu truže dane. Da ga je u časovima bolesti i besanim noćima često mučila neodoljiva čežnja za utehom, religijom, sujeverjem, ljubavlju i bogopoštovanjem, držao je čak i od sebe samog u tajnosti. Ako popusti, ako stvarno za svoj život upotrebi oslonac koji se nalazi van njega samog i to sebi prizna, pada sve što je vredno godinama gradio, ruši se njegova jedina uzdanica, njegov slomljen i izgubljen život, njegova jedina uteha, neograničeno samopoštovanje.

3

Pesma *Elizabeta* bila je potpuno završena. Njena forma je podsećala na pesme vernosti koje su se pevale na dvorovima vladara u vreme renesanse. U stihovima koji su pevali o usamljenosti, nezadovoljstvu, okrutnoj dami i o tome da nikada nije volela – u tim stihovima je Martin koristio veoma vrednu umetnost svog savršeno čistog jezika. Stihovi su govorili o neizmernoj pometnji, bolnom raspoloženju u usamljenim noćima bez sna, u kojima vrela ruka pritiska slepoočnicu, a svaki pokret i svaka misao se prema vrelim kricima nezadovoljstva,

ljubavne čežnje i samomučenju odnosi isto. Drhtavi nemir velike ali izgubljene i neutoljene čežnje umetničkog života munjevito prolazi kroz misli.

Tog dana je Martin posetio umetnicu u njenom salonu. Pesmu je napisao majušnim slovima na veoma malom formatu i gizdavu sveščicu udenuo u buket cveća. Buket je predao Elizabeti.

Srdačno se zahvalila i počela da priča o svojim planovima za leto. Ona već godinama običava da u letnjim mesecima nestane bez traga, putuje bez cilja i tamo gde je ni najveća rastojanja ne ograničavaju. Neko je može sasvim neočekivano sresti u Engadinu, a onda je izgubiti iz vida i nekoliko dana iza toga dobiti od nje pozdrav iz Norveške ili s nekog od severnih ostrva.

„A vi?“, upitala je iznenada. „Hoćete li ponovo posetiti vaš dosadni Lucern ili vaš dragi Cermat?“

„Ne, Elizabeta.“

„Nije moguće! Možda Sent Moric?“

Martin je oklevao trenutak.

„Da li se sećate“, upitao je onda, „bajke koju sam vam prošle godine kod Burkarda pročitao?“

„Ah, ljubavni zamak u Severnom moru, gde vikinški gospodari organizuju mahnite pljačkaške i razbojničke svečanosti. Da, dobro se sećam svega, kule koja plamti do najviših otvora i crvenih brodova sa aždajama. Ali niste objasnili kako je nešto nemoguće i bestidno u isti mah tako opojno. I kako ste došli do toga?“

„Imam nameru da potražim taj zamak u Severnom moru i sutra ujutru ću ženu koju volim pozvati da putuje sa mnom.“

Na pesnikove bistre oči navukla se koprena, a njegov mutni pogled je pao na plemenitu devojkicu. Samo upola ga je razumela. Ipak, bila je zatečena i nije mogla dugo da izdrži taj pogled.

S A D R Ź A J

Miris jasmína	5
Pesnik. <i>Knjiga čežnje</i>	
Usamljenik (Kao predgovor)	13
Kavaljer na ledu	66
Dva poljupca	70
Hans Amštajn	78
Radionica za obradu mermera	95
Učenik latinskog	124
Jul	157
Pronalazač	196
Prva avantura	202
Žrtva ljubavi	208
Ljubav	214
Pismo jednog mladića	219
Kazanovin preobraćaj	224

Igra senki	251
Slikar Bram	258
<i>Chagrin d'Amour</i>	265
Jedne letnje večeri	271
Šegrtovanje Hansa Dirlama	280
Mladost je lepa	308
<i>Taedium vitae</i>	345
Veridba	367
<i>Verisbuhel</i>	386
Lep san	397
Nevesta	403
Odeljak za nepušače	412
Oluja	419
Piktorov preobražaj	437
Šta je pesnik video jedne večeri	443
<i>Volker Mihels – Živi samo onaj koji voli</i> <i>Ljubavne priče Hermana Hesea</i>	449

Herman Hese
LJUBAVNE PRIČE

Za izdavača
Dijana Dereta

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Lektura i korektura
Nevena Čović

Drugo *DERETINO* izdanje

ISBN 978-86-6457-213-2

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2019.

Izdavač / Štampa / Plasman

DERETA doo

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd

tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA

Knez Mihailova 46, tel: 011/ 26 27 934; 30 33 503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.112.2-32

821.112.2.09-32 Хесе Х.

ХЕСЕ, Херман, 1877–1962

Ljubavne priče / Herman Hese ; prevod s nemačkog Slobodan Đorđević ; pogovor priredio Volker Mihels. – 2. Deretino izd. – Београд : Dereta, 2019 (Београд : Dereta). – 467 str. ; 21 cm. – (Библиотека XX век / [Dereta])

Prevod dela: Die Liebesgeschichten / by Hermann Hesse. – Tiraž 1.000. – *Živi samo onaj koji voli* : Ljubavne priče Hermana Hesea: str. 449–467.

ISBN 978-86-6457-213-2

а) Хесе, Херман (1877–1962) – „Љубавне приче”

COBISS.SR-ID 272808204